

KAZIMIERZ MAREK WOLSZA

Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny

<https://orcid.org/0000-0001-5352-9678>

Koncepcja objawienia w teologii Konrada Rudnickiego

The concept of revelation in the theology of Konrad Rudnicki

Abstract

Konrad Rudnicki (1926–2013) was a professor of astronomy at Jagiellonian University and a clergyman of the Old Catholic Mariavite Church (since 1959). In his writings, he carefully separated astronomy from theology, while in life, he harmoniously combined them. In his theological works, he dealt with the problems of Divine revelation (Biblical and private). He compiled a new edition of the writings of the founder of Mariavitism, Maria Franciszka Kozłowska (Cracow edition: 1995). Rudnicki distinguished between three types of revelations: sensory, inspirational and spiritual. Spiritual revelations are the most reliable. He included the revelations of Maria Franciszka Kozłowska in this category. According to Rudnicki, each act of revelation occurred in a specific time, place and circumstance. God's revelation is realized in universal and particular history. Rudnicki's concept of revelation can be categorized as part of the history of salvation trend in theology.

Keywords: revelation, Mariavitism, mercy, history of salvation, ecumenism.

Abstrakt

Konrad Rudnicki (1926–2013) był profesorem astronomii na Uniwersytecie Jagiellońskim oraz duchownym Starokatolickiego Kościoła Mariawitów (od 1959). W swych pismach starannie oddzielał astronomię od teologii, natomiast w życiu harmonijnie je łączył. W pracach teologicznych zajmował się m.in. problematyką objawienia Bożego (objawienia biblijnego oraz objawień prywatnych). Opracował nowe wydanie pism założycielki mariawityzmu, Marii Franciszki Kozłowskiej (wydanie krakowskie: 1995). Rudnicki odróżniał trzy typy objawień: zmysłowe, inspiracyjne i umysłowe. Objawienia umysłowe są najbardziej wiarygodne. Do tej kategorii zaliczał objawienia Marii Franciszki Kozłowskiej. Zdaniem Rudnickiego każdy akt objawienia miał miejsce w konkretnym czasie, miejscu i okolicznościach. Objawienie Boże realizuje się w historii powszechnej i partykularnej. Koncepcję objawienia Rudnickiego można zaliczyć do nurtu historiozbawczego.

Słowa kluczowe: objawienie, mariawityzm, miłosierdzie, historia zbawienia, ekumenizm.

Konrad Rudnicki (1926–2013) był profesorem astronomii na Uniwersytecie Jagiellońskim, pracownikiem uniwersyteckiego obserwatorium astronomiczne-

go, odkrywcą komety nazwanej jego nazwiskiem (C/1966 T1 Rudnicki), autorem specjalistycznych prac z zakresu astronomii. Popularyzował ją na łamach „Uranii” i „Postępów Astronomii” oraz opracował wielokrotnie wznawiany podręcznik do nauki astronomii w szkołach średnich¹. Piszący te słowa, jako licealista, pilnie studiował ów podręcznik, nie wiedząc przy tym, że jego autor był nie tylko profesorem astronomii, lecz także duchowym Kościoła Starokatolickiego Mariawitów (mariawici płoccy). „Mariawityzm kochał całym sobą” – tak we wspomnieniu o nim napisał D. Bruncz, ewangelicki dziennikarz i działacz ekumeniczny, redaktor portalu ekumenizm.pl, zajmujący się m.in. problematyką mariawicką. Inni autorzy (K. Mazur, A. Dwojnych, R. Łętocha, T.D. Mames) podkreślają, że Rudnicki był oryginalnym teologiem mariawickim, dbającym o to, by nadać doktrynie swego wyznania spójną i zrozumiałą dla współczesnego człowieka interpretację². Zajmował się również historią mariawityzmu i dysponował bogatą kolekcją materiałów archiwalnych dotyczących tego wyznania³. Ponadto opracował nowe wydanie (tzw. krakowskie) tekstów objawień Feliksi Marii Franciszki Kozłowskiej (1862–1921), założycielki mariawitów⁴.

Gdy Rudnicki wstąpił do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów (1952), treść objawień założycielki była znana z przedwojennej edycji *Dzieła Wielkiego Miło-*

¹ Konrad Rudnicki. 1960. *Astronomia. Podręcznik dla XI klasy liceów ogólnokształcących*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych; Konrad Rudnicki. 1970. *Astronomia. Dla klasy IV liceum ogólnokształcącego, technikum i liceum zawodowego*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych. Teksty astronomiczne i filozoficzne Rudnickiego są sygnowane imieniem „Konrad”. W tekstach teologicznych najczęściej używał dodatkowych imion, które przybrał jako mariawita – „Maria Paweł” (ewentualnie ich inicjałami). Pod częścią tekstów podpisywał się tylko jako „brat Paweł”. W opisach bibliograficznych stosuje się do zwyczajów autora.

² Dariusz Bruncz. 2014. „Ekumenizm był zwyczajnie wpisany w Jego DNA...”. Praca nad Sobą 73: 38; Krzysztof Mazur. 2019. Mariawityzm – braterstwo, które czasami ciąży... W *Tutejsi „obcy”. Rozważania o mniejszościach narodowych, etnicznych i religijnych na północnym Mazowszu i ziemi dobrzyńskiej od początku XIX wieku po czasy współczesne*. Red. Andrzej Dwojnych, 126–127. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper; Andrzej Dwojnych, Rafał Łętocha. 2012. *W stronę Królestwa Bożego na ziemi. Myśl społeczno-polityczna mariawitów polskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 308; Tomasz Dariusz Mames. 2022. *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej, 33.

³ Br. Paweł. 1998. „Z dziejów Zgromadzenia”. Praca nad Sobą 8: 12–15; 9: 18–23; 10: 19–20; 11: 26–29; 12: 32–37; 13: 21–24.

⁴ Feliksa Maria Franciszka Kozłowska. 1995. *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego: 1893–1918*. Kraków: Akasha; por. Konrad M. Paweł Rudnicki. 1974. „Teksty objawień bł. Marii Franciszki”. *Rocznik Teologiczny* 1–2: 455–464; Konrad M. Paweł Rudnicki. 1976. „Początek Związku Zgromadzeń Kapłanów» – podstawowa księga objawień bł. Marii Franciszki”. *Rocznik Teologiczny* 2: 49–92; Konrad M. Paweł Rudnicki. 1979. „Pierwotny tekst objawień Mateczki”. *Rocznik Teologiczny* 2: 19–23; Konrad M. Paweł Rudnicki. 1983. „Objawienia siostry Marii Faustyny Kowalskiej a Dzieło Miłosierdzia Bożego”. *Mariawita* 4: 5, 8–9; 5: 3–5; 6: 2–5; 7–8: 13–14; 9: 6–8. Br. Paweł. Przedmowa. W *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego: 1893–1918*, 5–13; Br. Paweł. 1998. „Odnalezione listy Mateczki”. Praca nad Sobą 7: 1–9; Br. Paweł. 2000. „«Kanon» objawień Dzieła Wielkiego Bożego Miłosierdzia”. Praca nad Sobą 17: 7–8; por. Mames. 2022. *Eucharystia Kościoła Katolickiego Mariawitów*, 13–14.

*sierdza dla świata*⁵. Wydanie to miało dla niego „niepowtarzalny aromat mariawityzmu pierwszych lat po śmierci Mateczki”⁶. W 1967 r. staraniem Kościoła Katolickiego Mariawitów (mariawitów felicianowskich) ukazało się pierwsze powojenne wydanie objawień⁷. Rudnicki, dążąc do kolejnej ich edycji, uważał, że powinno ona zawierać teksty napisane własnoręcznie przez Marię Franciszkę i to tylko te, w których znajdują się treści pochodzące z objawień. W wydaniu krakowskim znalazło się pięć następujących pism: *Początek zawiązku zgromadzenia kapłanów*, *Pierwotny tekst objawień Mateczki*, *Wyjątki z objawień w roku 1899 i 1900*, *Notatki rekolekcyjne z roku 1911* oraz *Notatki z objawień Mateczki z roku jubileuszowego 1918*. Rudnicki włączył do edycji krakowskiej *Pierwotny tekst objawień Mateczki*, którego oryginał zaginął, nie uwzględnił natomiast *Uzupełnień objawień Mateczki*, których rękopis również się nie zachował. *Uzupełnienia* były jednak publikowane w czasopiśmie mariawickim jeszcze za życia wizjonerki, dlatego zakłada się, że ich tekst spotkał się z jej akceptacją. Zdaniem naszego autora w środowisku mariawickim nigdy nie było wątpliwości co do autentyczności pięciu pism uwzględnionych w wydaniu krakowskim. Pisał: „Gdy zachęcony przez ekumenistów ogłosiłem w roku 1974 w «Roczniku Teologicznym» rozprawkę o objawieniach Dzieła Miłosierdzia i do ich «kanonu» zaliczyłem pięć dokumentów (ksiąg) własnoręcznie napisanych przez Mateczkę, po prostu opisałem to, co było wówczas przyjęte powszechnie w Kościele Starokatolickim Mariawitów. Moja publikacja nie tylko nie wzbudziła sprzeciwu żadnego z ówczesnych mariawickich teologów (żyli jeszcze wśród nich ci, co słuchali nauk samej Mateczki), ale doczekała się pozytywnej wzmianki w «Mariawicie». Tak samo sprawę «kanonu» traktowali przez długie lata inni mariawiccy teolodzy”⁸.

Rudnicki poruszał w swych teologicznych tekstach szerokie spektrum zagadnień. Często były to kwestie dyskusyjne, takie jak: kapłaństwo kobiet, warunki ważności Mszy św., drogi duchowego rozwoju, przemiana eucharystyczna, postawy i symbole liturgiczne, znaczenie adoracji eucharystycznej, typologia objawień, ekumenizm⁹. W niniejszym tekście skupiam się na zagadnieniu objawienia

⁵ Kościół Katolicki Mariawitów w RP. 1922 (1927²). *Dzieło Wielkiego Miłosierdzia dla świata, czyli wypełnienie się Objawienia św. Jana Apostoła na Staro-katolickim Kościele Mariawitów*. Płock: Świętynia Miłosierdzia i Miłości. Tekst dostępny również: (16.06.2024). <https://polona.pl/item-view/93e16c8a-9cde-4fef-923f-4554bd0c5592?page=4>.

⁶ Br. Paweł. „Trzecie wydanie «Dzieła Miłosierdzia»”. *Praca nad Sobą* 29: 23.

⁷ Kościół Katolicki Mariawitów. 1967. *Objawienia Mateczki*. Felicianów: Wydawnictwo Kościoła Katolickiego Mariawitów.

⁸ Br. Paweł. 2006. „Problem «kanonu» objawień Mateczki”. *Praca nad Sobą* 40: 17–18, 20; por. Tomasz D. Mames. 2005. *Objawienia św. Marii Franciszki Kozłowskiej jako instrumentarium egzegetyczne perykop Pisma Świętego. W Księgi święte a słowo Boże*. Red. Łukasz Kamykowski, Zdzisław J. Kijas, 113. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej; Mames. 2022. *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, 13–14.

⁹ Mames. 2022. *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, 136, 145, 150, 207, 212, 218, 221, 267, 270, 282, 291, 312–314, 316.

Bożego. Rudnicki wykazywał, że objawienie biblijne, a także późniejsze objawienia (w tym także Marii Franciszki Kozłowskiej), związane były z różnymi etapami dziejów ludzkości. Posługując się własną terminologią, kreślił koncepcję zblizoną do znanej w teologii historiozbawczej teorii objawienia.

1. Astronomia i teologia

M. Heller, duchowny rzymskokatolicki oraz kosmolog, który przyjaźnił się z Rudnickim i z nim współpracował, tak o nim mówił: „Konrad Rudnicki to bardzo barwna postać. (...) Po wystąpieniu z partii [PZPR] Rudnicki długo szukał sobie miejsca w różnych Kościołach, bo uważał, że trzeba do jakiegoś należeć. Ciągnęło go do prawosławia, ale w końcu zdecydował się na mariawitów i został mariawickim księdzem. (...) Został wyświęcony. I to, zdaje się, przez starokatolików, czyli z punktu widzenia katolików rzymskich miał ważne święcenia. Nasze relacje były bardzo dobre. Przychodził na spotkania do kurii [krakowskiej], potem był u papieża w Castel Gandolfo”¹⁰. W innym wspomnieniu Heller pisał: „Od razu się zaprzyjaźniliśmy, gdyż połączyło nas zainteresowanie kosmologią. Rudnicki zajmował się astronomią pozagalaktyczną, tzn. badał galaktyki znajdujące się poza Drogą Mleczną, a to właściwie już jest kosmologia obserwacyjna. (...) Do końca życia podkreślał, że jest księdzem mariawickim”¹¹.

Rudnicki w kilku autobiograficznych szkicach opisywał swe obie drogi życiowe – naukową i religijną¹². Astronomią interesował się już od dziecka i był w tych zainteresowaniach bardzo konsekwentny. Jeszcze w czasie wojny, wraz z kilkoma kolegami, zorganizował amatorskie obserwatorium astronomiczne w Sulejowie. W 1945 r. został przyjęty na studia astronomiczne na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Studia na tym kierunku zaczęły trzy osoby, a jedynie Rudnicki je ukończył, zostając pierwszym powojennym magistrem astronomii. Dalsza jego droga naukowa (doktorat,

¹⁰ Michał Heller. 2012. *Wierzę, żeby zrozumieć*. Kraków: Wydawnictwo Znak, 234–235.

¹¹ Michał Heller. 2013. „Spoglądał na krańce Wszechświata”. Tygodnik Powszechny 47: 22; por. Michał Heller, Konrad Rudnicki. 1972. „Ewolucja zasady kosmologicznej. Studium kopernikowskie”. *Analecta Cracoviensia* 4: 33–49. Rudnicki w 2013 r. przygotowywał artykuł *Istota kosmologii w zaskakującym ujęciu książki Michała Hellera „Filozofia kosmologii”*, którego przed śmiercią nie zdążył ukończyć. Informuje o tym: Krzysztof Maślanka. 2015. Konrad Rudnicki – kilka wspomnień. W *Astronomia – Nauka i wiara*. Red. Bogdan Wszolek, 101. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.

¹² Konrad Rudnicki. 1968. „Obserwatorium Astronomiczne na Dobrej Wodzie. Przyczynek do historii miłośniczego ruchu astronomicznego w latach okupacji hitlerowskiej”. *Urania* 12: 357–360; Br. Paweł. 1968. „Z dziejów Zgromadzenia”, 12; Konrad Rudnicki. 2003. „Jak zostałem astronomem. O studiach astronomicznych przed pół wiekiem”. *Urania – Postępy Astronomii* 2: 58–62; Konrad Rudnicki. 2008. *Moja droga do religii*. Kraków: Wydawnictwo F.H.U. Elwit; cytuję przedruk: Konrad Rudnicki. 2015. *Moja droga do religii*. W *Astronomia – Nauka i wiara*, 145–161.

habilitacja, profesura) była związana z krajowymi i zagranicznymi uczelniami (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Wyższa Szkoła Środowiska w Bydgoszczy, *California Institute of Technology* w Pasadenie, *Mathematisch-Physikalisches Institut* w Dornach, *Rice University* w Huston), obserwatoriami astronomicznymi (Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Palomar Observatory* w Kalifornii) i towarzystwami naukowymi (Polskie Towarzystwo Astronomiczne, Polskie Towarzystwo Miłośników Astronomii, Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Międzynarodowa Unia Astronomiczna, Sekcja Matematyczno-Przyrodnicza *Goetheanum* w Dornach).

Droga do religii i do mariawityzmu była u Rudnickiego bardziej skomplikowana niż droga naukowa. Posiadała wiele etapów i przystanków, takich jak: antropozofia, nietzscheanizm, buddyzm, goetheanizm, prawosławie. W końcu Rudnicki odnalazł swoje miejsce w Kościele Starokatolickim Mariawitów. Nie wywodził się z rodziny mariawickiej, lecz gdy po przemianie światopoglądowej i odrzuceniu ateizmu szukał wspólnoty religijnej, do której chciałby należeć, świadomie wybrał Kościół Starokatolicki Mariawitów, który uznał za najbliższy Ewangelii. Po przyjęciu komunii w kościele mariawitów w Płocku doznał silnego przeżycia religijnego, które potem tak opisał: „Przeżyłem rzeczywistość: w komunii przyszedł do mnie Chrystus. Nie mogłem już powiedzieć, że w Niego nie wierzę. Przeciwnie. Byłem pewien, że On jest. Tu opisuję to w postaci logicznego ciągu myśli. Wówczas (...) było to jedno całościowe przeżycie”¹³. W 1959 r. przyjął w Kościele Starokatolickim Mariawitów święcenia kapłańskie. Był duszpasterzem mariawitów płockich w Krakowie (gromadził tu jednak również mariawitów felicjanowskich)¹⁴. W mariawickim seminarium duchownym w Płocku oraz w Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie wykładał teologię mistyczną. Żywą religijność i miłość do wspólnoty mariawickiej łączył z krytycznym umysłem uczonego i przyrodnika. W takim duchu rozwijał teologię mariawicką.

Rudnicki w swych pismach starannie oddzielał astronomię i teologię, natomiast w życiu harmonijnie łączył obie drogi. Wobec duchownych uprawiających nauki przyrodnicze stawiany bywa czasem zarzut niespójności języka bądź akceptacji doktryny podwójnej prawdy¹⁵. Rudnicki uważał jednak, że jego aktywność intelektualna w obu polach jest spójna. Pisał: „Gdy mnie mianowano profesorem, wiedziałem już, że zarówno jako astronom, jak i jako kapłan mam robić to samo: starannie obserwować to, co mogę zaobserwować, postrzegać to, co postrzec mogę i wierzyć ludziom godnym zaufania w to, czego sam zaobserwować, po-

¹³ Konrad Rudnicki. 2015. *Moja droga do religii*, 160.

¹⁴ Tomasz Dariusz Mames. 2009. *Mysteria mysticorum. Szkice z duchowości i historii mariawitów*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos, 73–74.

¹⁵ Jan Woleński. 2014. *Wierzę w to, co potrafię zrozumieć*. Kraków: Copernicus Center, 147.

strzec nie mogę. A uważam apostołów, ewangelistów i innych autorów Biblii za nie mniej godnych zaufania niż dzisiejszych laureatów wielkich nagród naukowych. Ponadto wiem, że muszę myśleć logicznie i sam być rzeczowy w moim podejściu zarówno do problemów religijnych, jak i naukowych”¹⁶.

J.M. Bocheński uważał, że istnieją trzy typy poznania religijnego: przez bezpośrednie doświadczenie, przez rozumowanie i przez wiarę¹⁷. Przytoczona wyżej wypowiedź Rudnickiego świadczy o tym, że również i on przyjmował takie właśnie sposoby poznania religijnego. Dwa z nich – bezpośrednie doświadczenie oraz wiara – wiążą się z akceptacją jakichś form objawienia (aktów i treści). Włączając się w dyskusję na temat mariawityzmu, jaka toczyła się na łamach „Więzi” w 1965 i 1966 r., Rudnicki napisał, że oprócz ogólnych podstaw teologii chrześcijańskiej, jakimi są Pismo św. i Tradycja Kościoła powszechnego, „światłem teologicznej myśli mariawickiej są objawienia błogosławionej Marii Franciszki (Felicji Kozłowskiej), zwanej popularnie Mateczką, będące wskazaniem dla kapłanów w przełomowych czasach dzisiejszych”¹⁸. Wyrażenie „światło teologicznej myśli mariawickiej”, odniesione do objawień Marii Franciszki, można różnie rozumieć. W innych pracach autor wyrażał się bardziej jednoznacznie w tej kwestii, pisząc np.: „Doktryna miłosierdzia Bożego w mariawityzmie powstała pod impulsem bezpośredniego objawienia Bożego danego bł. Marii Franciszce – założycielce mariawitów”¹⁹. Jak każdy teolog mariawicki odnosił się w swych pracach do objawień założycielki, wskazując racje ich wiarygodności, określając miejsce wśród źródeł teologicznych, a także analizując treściową zawartość.

2. Filozoficzne założenia afirmacji objawienia

W dorobku Rudnickiego, obok prac astronomicznych i teologicznych, znajdują się także publikacje filozoficzne. Wymienić tu trzeba przede wszystkim monografię: *Etyka z elementami filozofii oraz Człowiek i jego środowisko*²⁰. Uwagi o charakterze filozoficznym można spotkać w wielu innych jego tekstach zarówno

¹⁶ Br. Paweł. 2012. „Jak wierzyć?”. Praca nad Sobą 66: 23.

¹⁷ Józef Bocheński. 1993. *Sens życia i inne eseje*. Kraków: Wydawnictwo Philed, 154.

¹⁸ M. Paweł Rudnicki. 1966. „Mariawityzm”. *Więź* 5: 44–45; por. Andrzej Grzegorzczuk. 1966. „Nasi bracia mariawici”. *Więź* 12: 40–44; Mames. 2005. Objawienia św. Marii Franciszki Kozłowskiej jako instrumentarium egzegetyczne perykop Pisma Świętego, 133; Mames. 2009. *Mysteria mysticorum*, 171; Mames. 2022. *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*, 50.

¹⁹ Konrad M. Paweł Rudnicki. 2003. Miłosierdzie Boże a potrzeby duszy współczesnego człowieka. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 105. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.

²⁰ Konrad Rudnicki. 1999. *Etyka z elementami filozofii*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska 1999; Konrad Rudnicki. 2008. *Człowiek i jego środowisko. Elementy filozofii przyrody i sztuki*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Środowiska.

no astronomicznych (szczególnie z zakresu historii astronomii), jak i teologicznych. Rekonstrukcja poglądów filozoficznych mariawity nie jest przedmiotem niniejszego artykułu. Należy jednak zwrócić uwagę na pewne przekonania filozoficzne, które można uznać za warunki możliwości afirmacji objawienia Bożego, w tym także objawień założycielki mariawitów.

Pierwsze przekonanie ma charakter metafizyczny i dotyczy rzeczywistości świata nadprzyrodzonego. Rudnicki pisał, że w wieku 21 lat (ok. 1946 r.) przeżycia wewnętrzne zaczęły go kierować w stronę wiary religijnej²¹. Zanim więc określił swą przynależność do konkretnego Kościoła chrześcijańskiego, odrzucił ontologię materialistyczną, której wcześniej był zwolennikiem. Po przełomie światopoglądowym uznał świat nadprzyrodzony za świat realnie istniejący. Używał w odniesieniu do niego takich określeń, jak: „świat nadzmysłowy”, „świat niefizyczny”, „świat duchowy”, „świat wyższy” (lub „światy wyższe”), „świat Ducha”²². Pisał: „Nasz świat fizyczny ma sens tylko razem ze światami wyższymi, duchowymi”²³. Przyjmował też istnienie osobowych istot duchowych (dobrych i złych), które mogą się manifestować w świecie fizycznym. W aktach objawienia ma miejsce zetknięcie się człowieka, żyjącego w świecie fizycznym, ze światem nadprzyrodzonym.

Z powyższym przekonaniem metafizycznym łączy się pogląd epistemologiczny. Wśród czynności poznawczych Rudnicki wymieniał, obok spostrzeżeń zmysłowych, także spostrzeżenia ponadzmysłowe o różnym charakterze. Nie wszystkie spostrzeżenia ponadzmysłowe mają charakter poznania religijnego. Ich przedmiotem mogą być bowiem także takie fenomeny, jak myśli, uczucia czy akty woli. Istnieją jednak spostrzeżenia religijne, mające różne stopnie. Nawiązując do jednego z tekstów Marii Franciszki, Rudnicki określał mianem objawień umysłowych najwyższy stopień spostrzeżeń religijnych. Odróżniał je od objawień niższego stopnia – imaginacyjnych i inspiracyjnych (typologia objawień zostanie przedstawiona w dalszej części artykułu). O objawieniach założycielki mariawitów pisał: „Trzeba pamiętać, że Mateczka pewne podstawowe treści Dzieła [Wielkiego Miłosierdzia] postrzegала na najwyższym stopniu percepcji ponadzmysłowej, zwanym intuicją lub objawieniami umysłowymi, inne zaś na nieco niższym stopniu – inspiracji lub objawień wyobrażeniowych”²⁴.

²¹ Br. Paweł. 1998. „Z dziejów Zgromadzenia”, 12.

²² Br. Paweł. 1999. „Czy dziś jest potrzebna mistyka”. Praca nad Sobą 12: 2–3; Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”. Praca nad Sobą 20: 7, 10; por. M. Daniel Mames. 2014. „Kapłana M. Pawła krótka lekcja z teologii mistycznej o mariawityzmie”. Praca nad Sobą 73: 12.

²³ Br. Paweł. 2004. „Moje wyznanie a jedność Kościoła”. Praca nad Sobą 32: 4.

²⁴ Konrad M. Paweł Rudnicki. 2006. „Rok 1906 a objawienia Dzieła Miłosierdzia”. Praca nad Sobą 41: 16.

Zaufanie do osób powołujących się na akty objawień i przekazujących treści poznane w tych aktach (do proroków, mistyków, wizjonerów) jest jedną z odmian poznania religijnego. Epistemologię, która uznaje różne ścieżki zdobywania wiedzy o świecie fizycznym i o świecie duchowym, a także prawomocność różnych doświadczeń (zmysłowych i ponadzmysłowych), Rudnicki określał mianem epistemologii goetheanistycznej. Inspiracje pochodzące od J.W. Goethego, który był przyrodnikiem i zarazem poetą piszącym o sprawach duchowych, rozwijali m.in. R. Steiner oraz F. Zwicky – szwajcarski astronom, z którym Rudnicki przez pewien czas współpracował²⁵.

Wymienione przekonania filozoficzne (odrzućenie materializmu w ontologii oraz wąskiego sensualizmu w epistemologii) można uznać za nieodzowne warunki możliwości afirmacji różnych form objawienia, pojętego jako odsłonięcie przed człowiekiem jakichś prawd dotyczących Boga, człowieka i świata.

3. Typologia objawień

Dla teologów mariawickich, podejmujących temat objawienia Bożego (mającego różne formy), istotne znacznie ma następujący fragment *Wyjątków z objawień z roku 1899 i 1900* Marii Franciszki Kozłowskiej: „Miałam też wyjaśnione, że są trzy sposoby widzenia Pana Boga: «jak we śnie, jak we mgle i twarzą w twarz». I trzy rodzaje objawień: objawienia zmysłowe – ten stopień jest najniższy i często może być złudzeniem, objawienia z wyobraźni – te są wyższe, bo więcej duchowe, ale o tyle prawdziwe, o ile odbierający takowe ma zupełne zrozumienie znaczenia objawień, i objawienia umysłowe, czyli pojęciowe – te są najwyższe, bo czysto duchowe i nigdy nie podpadają złudzeniom”²⁶. Tekstem tym inspirował się także Rudnicki, który przyjmował zarysowaną w nim typologię objawień, wyróżniającą objawienia zmysłowe, wyobrazeniowe i umysłowe („jak we śnie, jak we mgle i twarzą w twarz”).

²⁵ Konrad Rudnicki. 1964. „Metoda morfologiczna”. *Studia Filozoficzne* 1: 101–118; Konrad Rudnicki. 2015. *Moja droga do religii*, 145–150; Konrad Rudnicki. 2008. *Człowiek i jego środowisko*, 20–22; Konrad M. Paweł Rudnicki. 2011. Goetheanizm jako pomost pomiędzy teologią a naukami przyrodniczymi. W *Człowiek i Wszechświat*. Red. Bogdan Wszolek, Agnieszka Kuzmich, Marek Jamroz, 145–150. Częstochowa – Kraków: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie; por. Tomasz Dariusz Mames. 2011. Zagadnienie inspiracji goetheanistycznych dla metodologii nad historią edukacji. W *Człowiek i Wszechświat*, 97–107; Łukasz Liniewicz. 2012–2013. Konrad Rudnicki’s Goethean Approach: an Attempt to Reconcile Natural Science and Christianity (23.05.2023). https://www.academia.edu/4388877/Konrad_Rudnicki_s_Goethean_Approach_an_Attempt_to_Reconcile_Natural_Science_and_Christianity_DRAFT_?auto=download; Br. Serafin. 2014. „Goetheanizm Konrada Rudnickiego: próba pogodzenia nauki i wiary”. *Praca nad Sobą* 73: 49–59.

²⁶ Feliksa Maria Franciszka Kozłowska. 1995. *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego 1893–1918*, 81.

Rudnicki określał samo objawienie jako przekaz treści ze „świata wyższego”²⁷. Słowa „objawienie” używał w liczbie mnogiej, pisząc, że objawienia zdarzały się we wszystkich stuleciach, a w XX w. nastąpił wręcz „zalew” objawień²⁸. Autor tylko sporadycznie używał znanego w teologii rzymskokatolickiej określenia „objawienia prywatne”, odnoszonego do aktów konkretnej osoby lub grupy osób. Akty te dokonywały się w poapostolskiej epoce Kościoła, nie wносиły jednak nowych treści w stosunku do objawienia zawartego w Piśmie św. Rudnicki pisał: „Mariawici kierują się w praktykach religijnych objawieniami Dzieła Wielkiego Miłosierdzia, uznając je za impuls istotny dla współczesnego chrześcijaństwa, ale uważaliby za poważny błąd przypisywanie im tej samej rangi, co Biblii”²⁹. W oparciu o te słowa można uznać, że autor przyjmował odróżnienie objawienia publicznego, zawartego w Piśmie św., od objawień prywatnych. Inny mariawicki teolog, M.K.M. Kaczmarski, z pewnymi zastrzeżeniami akceptował nazwę „objawienia prywatne”, oznaczając objawienia skierowane do jakiejś jednostki (przez słowo lub widzenia). Objawienia takie nie mogą być traktowane jako uzupełnienie objawienia biblijnego, mogą jednak pobudzać Kościół do działania przystosowanego do wciąż zmieniającej się sytuacji, ale zawsze zgodnego z jedną i niezmienną Ewangelią³⁰.

W epistemologicznych analizach aktów poznawczych znane jest odróżnienie samego aktu oraz treści poznania. Odróżnienie to można wykorzystać także w analizie fenomenu objawienia³¹. W akcie objawienia wyróżnia się elementy, które go konstytuują: autora (podmiot) objawienia, odbiorcę, sposób przekazu i odbioru treści³². Treści uzyskane w takim przekazie dotyczą istnienia Boga, Jego przymiotów, postaw człowieka, losów świata itp. Przytoczony wyżej fragment *Wyjątków z objawień z roku 1899 i 1900* dotyczył aktów objawieniowych, a zwłaszcza sposobów percepcji przesłania pochodzącego od Boga. Rudnicki w kilku swych pracach komentował cytowany tekst *Wyjątków z objawień...*, wprowadzając w swych komentarzach dodatkowe terminy opisujące poszczególne odmiany objawień.

²⁷ Br. Paweł. 1998. „Odnalezione listy Mateczki”, 3.

²⁸ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 7.

²⁹ Konrad M. Paweł Rudnicki. 2005. Pisma natchnione a pisma święte. W *Księgi święte a słowo Boże*, 13.

³⁰ Mieczysław M. Kazimierz Kaczmarski. 2003. Rola Objawień w życiu Kościoła. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 33. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.

³¹ Kazimierz Twardowski. 1965. *Wybrane pisma filozoficzne*. Tłum. Izydora Dąbbska. Warszawa: PWN, 4–8; por. Marian Rusecki. 1994. *Wiarygodność chrześcijaństwa (I). Z teorii teologii fundamentalnej*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 182–183; Jacek Wojtysiak. 2005. Jak rozpoznać objawienie? Uwagi wierzącego epistemologia. W *Objawienie*. Red. Piotr Moskał, 37. Lublin: Wydawnictwo KUL.

³² Marian Rusecki. 1999. „Pojęcie Objawienia Bożego w religiach”. *Roczniki Teologiczne* 2: 13.

Sama wizjonerka nazwała objawienia „jak we śnie” objawieniami zmysłowymi oraz objawieniami najniższego stopnia. Rudnicki nazywał je również objawieniami imaginacyjnymi, ponieważ mają one charakter jakiejś wizji. Pisał też, że określenie „najniższy” (stopień objawienia) nie oznacza „zły”, „błędny” czy „niepotrzebny”. Objawienia tego stopnia są przyjmowane przez Kościoły i odgrywały czasem ważną rolę w dziejach. W aktach objawienia uczestniczą wrażenia zmysłowe, jednak nie są one wywołane przez czynniki fizyczne. Krzak gorejący widziany przez Mojżesza, a także wizje prorockie, mogą posłużyć za przykłady objawień imaginacyjnych. W aktach imaginacyjnych istnieje możliwość błędu. Człowiek może bowiem źle interpretować jakąś wizję lub brać za wizję o charakterze teofanicznym innego rodzaju przeżycia.

Wyższym stopniem objawień są objawienia „jak we mgle”, czyli „z wyobraźni”. Rudnicki nazywał je objawieniami inspiracyjnymi. Odbiorca objawienia przyjmuje przekazywane treści nie w wizji, lecz w przeżyciu wewnętrznym. Ma przy tym silne przekonanie, że treści, które pojawiły się w świadomości, nie są jego wytworem, lecz pochodzą z zewnątrz. Objawienia inspiracyjne są godne zaufania, muszą być jednak weryfikowane przez odniesienie ich treści do Biblii i Tradycji Kościoła. Mogą one towarzyszyć imaginacyjnym jako ich komentarz.

Najwyższym rodzajem są objawienia „twarzą w twarz”, czyli umysłowe, nazywane przez Rudnickiego także intuitywnymi. W przeżyciu takiego objawienia cała istota człowieka zanurza się w rzeczywistości duchowej. Brak jest tu podobieństw do świata fizycznego. Ten stopień objawienia wyklucza błąd, a każdy fałsz jest rozpoznawany jako taki. Autor pisał: „Tego rodzaju objawienia nie podlegają złudzeniom, pomyłkom i wypaczeniom. (...) Przy tego rodzaju ponadzmysłowej percepcji nieprawidłowość może wystąpić w ustosunkowaniu się do objawienia (brak siły w wykonaniu obowiązków wpływających z objawień, przerażenie ich treścią itp.), ale nie w samej ich percepcji”³³.

Typologia objawień, przejęta z *Wyjątków z objawień...*, była dla Rudnickiego zarazem jednym z kryteriów oceny wiarygodności objawień. Największe zaufanie można żywić do objawień trzeciego stopnia. Zdaniem autora podstawowe treści Dzieła Wielkiego Miłosierdzia zostały przekazane w aktach objawień najwyższego stopnia. W dostępnej wersji *Pierwotnego tekstu objawień* znajduje się taka oto relacja Marii Franciszki: „W jaki sposób ja to wszystko widziałam, com tu opisała, nie wiem, jakich użyć wyrazów. To, co jakbym słyszała, jasno i wyraźnie piszę, ale to, na co jakbym patrzała, tego wyrazić nie umiem. Zdawało mi się, że byłam wprowadzona w niepojętą światłość i widziałam to, co nie jest widzialne... Czułam to,

³³ Konrad M. Paweł Rudnicki. 1979. „Pierwotny tekst objawień Mateczki”. *Rocznik Teologiczny* 2: 216–217; Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 9.

że stałam przed Bogiem, a przejęta Jego wielkością w najgłębszym uniżeniu i czci pozostawałam, słuchając wszystkiego, ale kształtów żadnych nie widziałam. Raz tylko na modlitwie miałam wyjaśnienie, że w taki sposób duchy niebieskie rozumieją wolę Boga”³⁴. A oto komentarz naszego autora do tych słów: „Te właśnie zdania Mateczki były w tradycji mariawickiej (między innymi w pracach biskupa M. Jakuba Próchniewskiego) podstawą do stwierdzenia, że podstawowe treści Dzieła Miłosierdzia zostały dane w objawieniach najwyższego stopnia. Ten właśnie fragment tekstu przekonywał nawet wrogich mariawityzmowi znawców teologii mistycznej, że objawienia Mateczki nie były jakimiś banalnymi «wizjami»”³⁵.

Zdaniem Rudnickiego objawienia Dzieła Wielkiego Miłosierdzia nie zawierają żadnych nowych treści w stosunku do Biblii i Tradycji, lecz stanowią przypomnienie niezmiennych prawd tam zawartych. Pisał tak: „Objawienia naszej Założycielki, dla tych, którzy potrafią je właściwie przeżyć, stanowią wspaniałą zestaw wskazówek, jak niezmiennie prawdy i zasady Kościoła Powszechnego zastosować do chrześcijańskiego życia w dzisiejszej, przełomowej epoce. Nie stanowią one niczego w istocie nowego, przypominają natomiast to, co ongiś, w innej sytuacji Kościoła mogło nie być specjalnie ważne, dziś zaś staje się nieodzowne dla uchronienia świata przed zagładą”³⁶. W niniejszym artykule nie przedstawiam szczegółowych komentarzy Rudnickiego do zapisów objawień Marii Franciszki Kozłowskiej ani prowadzonych przez niego analiz porównawczych m.in. z *Dziennikiem* Faustyny Kowalskiej³⁷. Warto natomiast zwrócić uwagę na podkreślony w powyższym komentarzu związek objawień z sytuacją Kościoła i świata w dziejach.

4. Historyczne konteksty objawień

Zdaniem Rudnickiego objawienia są związane z historią ludzkości i okolicznościami dziejowymi. Pisał, że Bóg nie ujawnia swych planów społecznościom nieprzygotowanym, nie powołuje też w nieodpowiednich warunkach proroków i innych wybrańców: „Możemy powiedzieć o każdym z proroków, że jego działanie było wstawione w konkretną sytuację, bez której byłoby ono albo niepo-

³⁴ Kozłowska. 1995. *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego 1893–1918*, 78.

³⁵ Br. Paweł. „Trzecie wydanie «Dzieła Miłosierdzia»”, 24.

³⁶ Br. Paweł. 1999. „Czy dziś jest potrzebna mistyka”, 1.

³⁷ X.M. [Konrad Rudnicki, Wiesław Urbas]. 1959. „Dzieło Miłosierdzia w Kościele Rzymskim”. *Mariawita* 4: 9–10; Br. Paweł. 1983. „Objawienia siostry Marii Faustyny Kowalskiej a Dzieło Miłosierdzia Bożego”. *Mariawita* 4: 5, 8–9; 5: 3–5; 6: 2–5; 7–8: 13–14; 9: 6–8; Konrad M. Paweł Rudnicki. 1995. „Dzieło Miłosierdzia Bożego. Podstawowe przeżycie ekumeniczne”. *Roczniki Teologiczne* 7: 143–150; Br. Paweł. 1998. „Odnalezione listy Mateczki”, 3; Rudnicki. 2003. Porównanie różnych objawień Miłosierdzia Bożego. W *Teologia Miłosierdzia Bożego*, 184–194.

trzebne, albo niemożliwe”. A jako mariawita dodał: „Możemy to samo powiedzieć o Mateczce”³⁸. Zarówno zatem objawienie biblijne (proroctwa, a przede wszystkim dokonane w Jezusie Chrystusie), jak i późniejsze objawienia, były związane z historią. Objawienie Boże dokonuje się w ramach historii powszechnej i partykularnej. Rudnicki przedstawił pewną wizję dziejów ludzkości. Jest to wizja teologiczna. Podstawę dla wydzielenia poszczególnych epok stanowiły bowiem dla niego relacje ludzi do Boga w danym okresie.

Biblijne czasy rajskie Rudnicki interpretował następująco: „Światy duchowe stały przed człowiekiem otworem, (...) ludzie wprost rozmawiali z Bogiem tak, jak my dziś rozmawiamy z naszymi zwierzchnikami i przełożonymi”³⁹. Upadek człowieka (grzech pierworodny) spowodował oddalenie się od Boga i zakłócenie bezpośrednich kontaktów z Nim. Jednocześnie jednak wzrastała samodzielność człowieka. Samodzielność ta, pojęta jako odwrócenie się od Boga, była grzechem, ale zarazem stała się też „grzesznie nabytym skarbem”. Rodziła bowiem takie owoce, jak poezja, filozofia czy sztuka. W dziejach Izraela stale byli obecni ludzie, prorocy, zdolni do rozmowy z Bogiem. Przekazywali oni przesłania pochodzące od Boga. Prorok – pisał Rudnicki – to ten, kto świadomie przyjmował Boże powołanie, stawał się Bożym narzędziem, aby głosić wyższe prawdy ludziom lub działać Bożymi siłami⁴⁰. Nastąpił w dziejach etap (wspomina o nim Księga Samuela), gdy Pan odzywał się rzadko, a widzenia nie były częste. Rudnicki przytaczał zdanie z Pierwszej Księgi Samuela w tłumaczeniu Biblii Gdańskiej: „Słowo Pańskie było drogim w one dni. Nie było widzenia jawnego” (1 Sm 3,1). Przywilej bezpośredniego kontaktu z Bogiem nadal posiadali prorocy, jednak ich przekazy były często odrzucane przez naród podążający drogami samodzielności. W czasach Machabejskich, najbliższych czasom Chrystusa, samodzielność ta posunęła się już tak daleko, że ludzie sami próbowali decydować nawet o sprawach religijnych. Rudnicki tak pisał o tym etapie dziejów: „Ludzką decyzją zostaje wprowadzone nowe święto na pamiątkę odbudowania Świątyni (1 Mch 4,59), (...) nawet ludzie sami odważają się uchwalić wyjątek od świętowania soboty (1 Mch 2,41)”⁴¹.

Przyjście Chrystusa na świat dokonało się, jak pisze Rudnicki, w krytycznym momencie, gdy „czas się wypełnił” (Mk 1,15). Oto charakterystyka tego momentu dziejów: „W czasie, gdy dalsze oddalenie od Boga nie mogłoby już przynieść żadnego pożytku rozwijającej się ludzkiej samodzielności, przyszedł na świat Bóg w ludzkim ciele, jakby chcąc powiedzieć: «Skoro wy nie możecie już Mnie postrzeżać w świecie ducha, Ja przychodzę do was, abyście Mnie mo-

³⁸ Rudnicki. 2006. „Rok 1906 a objawienia Dzieła Miłosierdzia”, 16.

³⁹ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 7.

⁴⁰ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 10.

⁴¹ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 8.

gli postrzegać zwykłymi zmysłami w ludzkim ciele i pozostaną z wami w Eucharystii, póki w nowym urządzeniu Ziemi świat fizyczny znów się nie zespoli ściśle z duchowym». (...) Jednym z ważnych aspektów Jego przyjścia było, że odtąd ludzkość znalazła punkt odbicia, aby się mogła już nie staczać dalej w wyłączne zainteresowanie sprawami materialnymi, ale zacząć się na nowo rozwijać ku duchowości⁴². Rudnicki ukazywał Chrystusa jako pełnię Bożego objawienia i centrum ludzkich dziejów.

Jeden z odcinków jego artykułu o współczesnych objawieniach nosił tytuł *Zle siły wykorzystują rozwój człowieka*⁴³. Sformułowanie to streszcza pogląd dotyczący dalszych etapów dziejów ludzkości. Po przyjściu Chrystusa człowiek nadal się rozwijał. Ludzie mogli czerpać z owoców, jakie zrodziła ich samodzielność, a przy tym „korzystając ze skutków Ofiary Chrystusa, połączyć w Duchu Świętym z siłami Boga Ojca”⁴⁴. Jednocześnie jednak trzeba mieć świadomość aktywności szatana i jego sług. Może się on posłużyć nawet zjawiskami imaginyjnymi, przypominającymi objawienia pierwszego stopnia. Powoduje to pojawianie się w różnych epokach nowych problemów, niepewności czy zamętu. Objawienia, przekazywane przez wybranych ludzi, stanowią Bożą odpowiedź i pomoc: „Warunki zewnętrzne wpływają na treść, formę i czas objawień”⁴⁵. Bóg, jak ewangeliczny sługa, dawał i daje „pokarm właściwy na czas (Mt 24,45)”⁴⁶. Objawienia, pojęte jako przesłania kierowane w konkretnych sytuacjach historycznych, kształtowały życie Kościoła. Wiele praktyk religijnych weszło w życie Kościołów chrześcijańskich pod wpływem objawień. Nie wszystkie polecenia zawarte w tych objawieniach zostały przyjęte przez ludzi, bowiem „Bóg stwarza okoliczności, a ludzie decydują”⁴⁷.

W takim właśnie, historiozbowczym kluczu Rudnicki interpretował objawienia założycielki mariawitów. Przypomnijmy jego przeświadczenie, że „warunki zewnętrzne wpływają na treść, formę i czas objawień”. Również objawienia Marii Franciszki miały miejsce w konkretnym czasie, miejscu i okolicznościach. O tych okolicznościach możemy przeczytać już w pierwszych wersach *Początku zawiązku zgromadzenia kapłanów* (1893): „Niepojęta światłość ogarnęła moją duszę i miałam wtedy ukazane: ogólne zepsucie świata i ostateczne czasy – potem rozwolnienie obyczajów w duchowieństwie i grzechy, jakich się dopuszczają kapłani. Widziałam sprawiedliwość Boską wymierzoną na ukaranie świata i miłosierdzie

⁴² Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 8.

⁴³ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 10.

⁴⁴ Br. Paweł. 2001. „Współczesne objawienia”, 8.

⁴⁵ Rudnicki. 2006. „Rok 1906 a objawienia Dzieła Miłosierdzia”, 16.

⁴⁶ Rudnicki. 2003. Czym objawienia Błogosławionej Marii Franciszki Kozłowskiej mogą być dla dzisiejszego świata, 251.

⁴⁷ Rudnicki. 2006. „Rok 1906 a objawienia Dzieła Miłosierdzia”, 17.

dające ginącemu światu, jako ostateczny ratunek, cześć Przenajświętszego Sakramentu i pomoc Maryi⁴⁸. Przesłanie o Bożym miłosierdziu, zawarte w treści objawień Marii Franciszki, jest obecne w całej historii zbawienia.

Uwagę Rudnickiego przykuwał fakt, że treści analogiczne do objawień założycielki mariawityzmu można odnaleźć także w innych pismach. Śledził te analogie, a jednym z jego oryginalnych przedsięwzięć było porównywanie objawień Dzieła Wielkiego Miłosierdzia z *Dzienniczkiem* Faustyny Kowalskiej oraz z wykładami R. Steinera *Chrystus i dusza ludzka*. Nasz autor pisał: „Wspomniane wyżej trzy osobistości [Kozłowska, Kowalska, Steiner] należały, formalnie przynajmniej, do różnych nurtów religijnych. (...) Mimo to wszystkie trzy zapisy przeżycia polegającego na życzeniu Chrystusa, aby ofiarować mu nie co innego, ale właśnie nasze grzechy, są tak do siebie podobne, że ktoś myślący materialistycznie i nieuznający istnienia objawień mógłby się tu dopatrywać podświadomego lub świadomego plagiatu. (...) Tezę plagiatu uważam tu po prostu za niedorzeczną. Jestem skłonny postawić tezę przeciwną, że wszystkie trzy przeżycia są od siebie zewnętrznie niezależne. (...) O tym zaś, że jest to dzieło Boże, świadczy, w moim przekonaniu, fakt, że spotkało się ono z tak intensywnym oporem sił wstecznych⁴⁹.”

Podsumowując rozważania Rudnickiego na temat historycznych kontekstów objawienia Bożego (realizowanego także w czasach pozabiblijnych), można postawić tezę, że jego rozumienie objawienia było zbliżone do koncepcji historiozbawczej, reprezentowanej m.in. przez takich teologów, jak: O. Culmann, C. Geffré czy M. Rusecki. Objawienie Boże jest tu pojęte jako działanie Boga dla zbawienia człowieka, realizowane w historii i poprzez historię. „W tym rozumieniu Objawienia – pisał Rusecki – mocno podkreśla się, że historia stała się terenem działania Boga. Bóg objawia się w historii i przez historię, która dzięki temu staje się historią świętą⁵⁰.” Rudnicki twierdził, że objawienia dane w konkretnych kontekstach historycznych nie tracą aktualności poza nimi. Dotyczy to także objawień założycielki mariawityzmu, o których pisał: „Uważam (...), że mimo iż niewątpliwie pewne treści objawień, które sto lat temu szokowały tradycyjne Kościoły, dziś stały się dla wielu oczywistością, objawienia bł. Marii Franciszki tylko w niewielkiej części zostały wnikliwie odczytane i zrozumiane, tak że wiele zawartych w nich treści oczekuje dopiero na odkrycie, a następnie na wprowadzenie w czyn⁵¹.”

⁴⁸ Kozłowska. 1995. *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego 1893–1918*, 23.

⁴⁹ Rudnicki. 1995. „Dzieło Miłosierdzia Bożego”, 147; Br. Paweł. 1998. „Odnalezione listy Mateczki”, 3.

⁵⁰ Rusecki. 1994. *Wiarygodność chrześcijaństwa*, 192.

⁵¹ Rudnicki. 2003. Czym objawienia Błogosławionej Marii Franciszki Kozłowskiej mogą być dla dzisiejszego świata, 244.

* * *

Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do zbadania rozbudowanej myśli filozoficznej i teologicznej Rudnickiego. Heller napisał o nim: „Konrad miał skłonności do poglądów (...) nietypowych. W nauce także bardzo chętnie opowiadał się za poglądami niezbyt ortodoksyjnymi”⁵². Punktów dyskusyjnych i kontrowersyjnych jest wiele również w jego teologii. Jednym z nich jest na pewno atencja, z jaką odnosił się do myśli Steinera, nadając jej wręcz teofaniczny charakter. Wątpliwości logiczne rodzą także jego rozważania na temat typologii i kryteriów wiarygodności objawień. Wydaje się, że występuje tu błąd *petitionis principii*. Autor bowiem najpierw przyjął typologię objawień zawartą w *Wyjątkach z objawień z roku 1899 i 1900*, a następnie używał jej do oceny wiarygodności objawień założycielki. Mariawicki teolog uważał jednak, że w teologicznych refleksjach nie powinno się stawiać kropki nad „i”. Pisał: „To w teologii jest zawsze niebezpieczne, grozi albo wypowiedzeniem tezy zbyt wąskiej i przez to nie do końca prawdziwej, albo – co gorsza – oskarżeniem o herezję tych, którzy wypowiadają swoje myśli w nieco inny sposób”⁵³.

Wypowiedź ta świadczy również o ekumenicznej otwartości Rudnickiego, który reprezentował Kościół Starokatolicki Mariawitów w Komisji Mieszanej ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem Rzymskokatolickim i Kościołem Starokatolickim Mariawitów. Jego ekumeniczne nastawienie było też deklarowane w wielu wypowiedziach, np. w takich oto: „Miłosierdzie Boże jest ze swej istoty ekumeniczne”⁵⁴; „Mariawici są od początku istnienia do dziś tradycyjnymi już ekumenistami”⁵⁵; „[Idea Miłosierdzia Bożego] jest w znacznej mierze ponadkonfesyjna, przylega do większości wyznań chrześcijańskich, jest niesprzeczna z większością wyznaniowych doktryn, a zarazem łatwo może przyjąć formy właściwe dla danej denominacji”⁵⁶. Jego poglądy dotyczące ekumenizmu i rozumienia jedności Kościoła zasługują jednak na odrębne opracowanie.

⁵² Heller. 2013. „Spoglądał na krańce Wszechświata”, 22.

⁵³ Konrad M. Paweł Rudnicki. 2000. „Bogurodzica a Trójca Święta w ujęciu mariawickim”. *Salvatoris Mater* 2: 386.

⁵⁴ Rudnicki. 1995. „Dzieło Miłosierdzia Bożego”, 147.

⁵⁵ Br. Paweł. 1999. „Cele ekumenizmu”. *Praca nad Sobą* 14: 11; Rudnicki. 2000. „Bogurodzica a Trójca Święta w ujęciu mariawickim”, 380; Mames. 2014. „Kapłana M. Pawła krótka lekcja z teologii mistycznej o mariawityzmie”, 12.

⁵⁶ Br. Paweł. 1999. „Cele ekumenizmu”, 12–14.

References

- Bocheński Józef. 1993. *Sens życia i inne eseje*. Kraków: Wydawnictwo Philed.
- Bruncz Dariusz. 2014. „Ekumenizm był zwyczajnie wpisany w Jego DNA...”. *Praca nad Sobą* 73: 36–39.
- Dwojnych Andrzej, Łętocha Rafał. 2021. *W stronę Królestwa Bożego na ziemi. Myśl społeczno-polityczna mariawitów polskich*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Grzegorzczuk Andrzej. 1965. „Nasi bracia mariawici”. *Więź* 12: 40–44.
- Heller Michał. 2012. *Wierzę, żeby zrozumieć*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Heller Michał. 2013. „Spoglądał na krańce Wszechświata”. *Tygodnik Powszechny* 47: 22.
- Heller Michał, Rudnicki Konrad. 1972. „Ewolucja zasady kosmologicznej. Studium kopernikowskie”. *Analecta Cracoviensia* 4: 33–49.
- Kaczmarek Mieczysław M. Kazimierz. 2003. Rola objawień w życiu Kościoła. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 128–135. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.
- Kościół Katolicki Mariawitów. 1967. *Objawienia Mateczki*. Felicianów: Wydawnictwo Kościoła Katolickiego Mariawitów.
- Kościół Katolicki Mariawitów w RP. 1922 (1927²). *Dzieło Wielkiego Miłosierdzia dla świata, czyli wypełnienie się Objawienia św. Jana Apostoła na Staro-katolickim Kościele Mariawitów*. Płock: Świątynia Miłosierdzia i Miłości (16.06.2024). <https://polona.pl/item-view/93e16c8a-9cde-4fef-923f-4554bd0c5592?page=4>.
- Kozłowska Feliksa Maria Franciszka. 1995. *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego: 1893–1918*. Kraków: Akasha.
- Liniewicz Łukasz. 2012–2013. „Konrad Rudnicki’s Goethean Approach: an Attempt to Reconcile Natural Science and Christianity” (23.05.2024). https://www.academia.edu/4388877/Konrad_Rudnicki_s_Goethean_Approach_an_Attempt_to_Reconcile_Natural_Science_and_Christianity.
- Mames Tomasz Dariusz. 2005. Objawienia św. Marii Franciszki Kozłowskiej jako instrumentarium egzegetyczne perykop Pisma Świętego. W *Księgi święte a słowo Boże*. Red. Łukasz Kamykowski, Zdzisław J. Kijas, 111–135. Kraków: Wydawnictwo Naukowe PAT.
- Mames Tomasz Dariusz. 2009. *Mysteria mysticorum. Szkice z duchowości i historii mariawitów*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Mames Tomasz Dariusz. 2011. Zagadnienie inspiracji goetheanistycznych dla metodologii nad historią edukacji. W *Człowiek i Wszechświat*. Red. Bogdan Wszolek, Agnieszka Kuźmicz, Marek Jamroz, 97–107. Częstochowa – Kraków: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
- Mames M. Daniel [Tomasz Dariusz]. 2014. „Kaplana M. Pawła krótka lekcja z teologii mistycznej o mariawityzmie”. *Praca nad Sobą* 73: 12–15.
- Mames Tomasz Dariusz. 2022. *Eucharystia Kościoła Starokatolickiego Mariawitów*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej.

- Maślanka Krzysztof. 2015. Konrad Rudnicki – kilka wspomnień. W *Astronomia – Nauka i wiara*. Red. Bogdan Wszolek, 101–106. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
- Mazur Krzysztof. 2019. Mariawityzm – braterstwo, które czasami ciąży.... W *Tutejsi „obcy”*. *Rozważania o mniejszościach narodowych, etnicznych i religijnych na północnym Mazowszu i ziemi dobrzyńskiej od początku XIX wieku po czasy współczesne*. Red. Andrzej Dwojnych. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper.
- Paweł br. [Rudnicki Konrad]. 1983. „Objawienia siostry Faustyny Kowalskiej a Dzieło Miłosierdzia Bożego”. *Mariawita* 4: 5, 8–9; 5: 3–5; 6: 2–5; 7–8: 13–14; 9: 6–8.
- Paweł br. 1995. Przedmowa. W *Objawienia Dzieła Miłosierdzia Bożego: 1893–1918*. Kraków: Akasha, 5–13.
- Paweł br. 1998. „Odnalezione listy Mateczki”. *Praca nad Sobą* 7: 1–9.
- Paweł br. 1998. „Z dziejów Zgromadzenia”. *Praca nad Sobą* 8: 12–15; 9: 18–23; 10: 19–20; 11: 26–29; 12: 32–37; 13: 21–24.
- Paweł br. 1999. „Cele ekumenizmu”. *Praca nad Sobą* 14: 11–15.
- Paweł br. 1999. „Czy dziś jest potrzebna mistyka?”. *Praca nad Sobą* 12: 1–7.
- Paweł br. 2000. „«Kanon» objawień Dzieła Wielkiego Bożego Miłosierdzia”. *Praca nad Sobą* 17: 7–8.
- Paweł br. 2001. „Współczesne objawienia”. *Praca nad Sobą* 20: 7–15.
- Paweł br. 2003. „Trzecie wydanie «Dzieła Miłosierdzia»”. *Praca nad Sobą* 29: 21–26.
- Paweł br. 2004. „Moje wyznanie a jedność Kościoła”. *Praca nad Sobą* 32: 4–5.
- Paweł br. 2012. „Jak wierzyć?”. *Praca nad Sobą* 66: 20–23.
- Rudnicki Konrad. 1960. *Astronomia. Podręcznik dla XI klasy liceów ogólnokształcących*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Rudnicki Konrad. 1964. „Metoda morfologiczna”. *Studia Filozoficzne* 1: 101–118.
- Rudnicki M. Paweł. 1966. „Mariawityzm”. *Więź* 5: 44–50.
- Rudnicki Konrad. 1968. „Obserwatorium Astronomiczne na Dobrej Wodzie. Przyczynek do historii miłośniczego ruchu astronomicznego w latach okupacji hitlerowskiej”. *Urania* 12: 357–360.
- Rudnicki Konrad. 1970. *Astronomia. Dla klasy IV liceum ogólnokształcącego, technikum i liceum zawodowego*. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 1974. „Teksty objawień bł. Marii Franciszki”. *Rocznik Teologiczny* 1–2: 455–464.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 1976. „Początek «Zawiazku Zgromadzeń Kapłanów» – podstawowa księga objawień bł. Marii Franciszki”. *Rocznik Teologiczny* 2: 49–92.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 1979. „Pierwotny tekst objawień Mateczki”. *Rocznik Teologiczny* 2: 19–23.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 1995. „Dzieło Miłosierdzia Bożego. Podstawowe przeżycie ekumeniczne”. *Roczniki Teologiczne* 7: 143–150.
- Rudnicki Konrad. 1999. *Etyka z elementami filozofii*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2000. „Bogurodzica a Trójca Święta w ujęciu mariawickim”. *Salvatoris Mater* 2: 380–386.

- Rudnicki Konrad. 2003. „Jak zostałem astronomem. O studiach astronomicznych przed pół wiekiem”. *Urania – Postępy Astronomii* 2: 58–62.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2003. Czym objawienia Błogosławionej Marii Franciszki Kozłowskiej mogą być dla dzisiejszego świata. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 243–251. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2003. Miłosierdzie Boże a potrzeby duszy współczesnego człowieka. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 105–116. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2003. Porównanie różnych objawień Miłosierdzia Bożego. W *Teologia Miłosierdzia Bożego. Materiały z sympozjów ekumenicznych w Łodzi w latach 1991, 1992 i 1994*. Red. Pelagia Jaworska, 184–194. Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2005. Pisma natchnione a pisma święte. W *Księgi święte a słowo Boże*. Red. Łukasz Kamykowski, Zdzisław J. Kijas, 11–20. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Państwowej Akademii Teologicznej.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2006. „Rok 1906 a objawienia Dzieła Miłosierdzia”. *Praca nad Sobą* 41: 10–17.
- Rudnicki Konrad. 2008. *Człowiek i jego środowisko. Elementy filozofii przyrody i sztuki*. Bydgoszcz: Wyższa Szkoła Środowiska.
- Rudnicki Konrad. 2008. *Moja droga do religii*. Kraków: Wydawnictwo F.H.U. Elwit.
- Rudnicki Konrad M. Paweł. 2011. Goetheanizm jako pomost pomiędzy teologią a naukami przyrodniczymi. W *Człowiek i Wszechświat*. Red. Bogdan Wszolek, Agnieszka Kuźmich, Marek Jamroz, 145–150. Częstochowa – Kraków: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
- Rudnicki Konrad. 2015. Moja droga do religii. W *Astronomia – Nauka i wiara*. Red. Bogdan Wszolek, 145–161. Częstochowa: Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie.
- Rusecki Marian. 1994. *Wiarygodność chrześcijaństwa (1). Z teorii teologii fundamentalnej*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Rusecki Marian. 1999. „Pojęcie Objawienia Bożego w religiach”. *Roczniki Teologiczne* 2: 13–27.
- Serafin br. 2014. „Goetheanizm Konrada Rudnickiego: próba pogodzenia nauki i wiary”. *Praca nad Sobą* 73: 49–59.
- Twardowski Kazimierz. 1965. *Wybrane pisma filozoficzne*. Tłum. Izydora Dąbmska. Warszawa: PWN, 3–91.
- Wojtysiak Jacek. 2005. Jak rozpoznać objawienie? Uwagi wierzącego epistemologa. W *Objawienie*. Red. Piotr Moskał, 35–69. Lubin: Wydawnictwo KUL.
- Woleński Jan. 2014. *Wierzę w to, co potrafię zrozumieć*. Kraków: Copernicus Center.
- X.M. [Rudnicki Konrad, Urbas Wiesław]. 1959. „Dzieło Miłosierdzia w Kościele Rzymskim”. *Mariawita* 4: 9–10.